

Konkurenceschopnost a soudržnost v zemích V4 po Lisabonské strategii*

Abstrakt:

Zaměření na konkurenceschopnost a soudržnost představuje dvojici komplementárních cílů, které dlouhodobě určují vývoj Evropské unie. Posledním, a ne příliš úspěšným pokusem získání světového prvenství v konkurenceschopnosti byla Lisabonská strategie, která má od roku 2010 svého pokračovatele ve strategii Evropa 2020. Rozvoj středoevropských zemí Visegrádské skupiny V4 byl po vstupu do EU ovlivněn směry a cíli, které si Lisabonská strategie stanovila. Poměrně příznivý vývoj jejich ekonomik, hospodářský růst i úroveň konvergence byl přerušen světovou hospodářskou krizí. Cílem článku je analyzovat a porovnat vývoj zemí V4 z pohledu cílů Lisabonské strategie s využitím strukturálních ukazatelů stanovených pro její hodnocení a vyhodnotit jejich perspektivu při plnění nové strategie EU do roku 2020.

Klíčová slova:

Konkurenceschopnost, soudržnost, Lisabonská strategie, země Visegrádské čtyřky

Podpora soudržného a vyváženého rozvoje regionů představuje společně se zvyšováním konkurenceschopnosti evropského území dva základní rozvojové cíle Evropské unie, které se však navzájem nevylučují, nýbrž naopak doplňují. Soudržnost se dá vyjádřit takovou úrovní rozdílností (disparit) mezi státy, regiony nebo skupinami, které jsou politicky a společensky snesitelné. Čím nižší jsou tyto rozdílnosti, tím je vyšší úroveň soudržnosti a opačně.¹ O eliminaci (vyrovnávání) rozdílů a snižování zaostalosti v rozvoji států a jejich regionů usiluje Evropská unie (EU) prostřednictvím politiky hospodářské a sociální soudržnosti (HSS).

Ačkoli Evropská unie patří k nejrozvinutějším částem světa s vysokou životní úrovní, existují mezi členskými státy a jejich regiony značné hospodářské, sociální či územní disparity. Tyto rozdíly mají negativní dopad na vyvážený rozvoj celé Unie a oslabují tak její konkurenceschopnost v globálním kontextu. Růst konkurenceschopnosti státu (regionu) patří k hlavním prioritám hospodářských politik zemí, přesto neexistuje (na rozdíl od konkurenceschopnosti na podnikové úrovni) jednotné vymezení a chápání konkurenceschopnosti národní. Jeden z nejčas-

¹ MOLLE, W. (2007). European Cohesion Policy. 1st printing. London: Routledge, 2007. 342 s. ISBN 978-0-415-43812-4.

* Tento příspěvek vznikl v rámci grantové soutěže Ekonomické fakulty VŠB-TU Ostrava v projektu SP2011/124.

těžších výkladů tohoto pojmu chápe konkurenceschopnost státu jako schopnost produkovat zboží a služby, které jsou schopny úspěšně čelit mezinárodní konkurenci, přičemž občané se mohou těšit z rostoucí a dlouhodobě udržitelné životní úrovně.² Synonymem pro konkurenceschopnost je z hlediska příčin produktivita a z hlediska důsledků zvyšující se životní úroveň a zaměstnanost na daném území. Konkurenceschopnost je často spojována s otázkou, jak zvýšit ekonomický blahobyt, prosperitu, životní úroveň a distribuci bohatství. Konkurenceschopnost bývá měřena prostřednictvím produktivity, protože vysoká úroveň produktivity umožňuje dosažení vysokých mezd a tudíž i vysoké životní úrovně. Čím více se Evropa stává hospodářským prostorem s vyšší produktivitou, vyšší přidanou hodnotou a vyšší mírou zaměstnanosti, tím má větší šance na vytvoření blahobytu a pracovních míst, které jí umožní, aby splnila závazek na otevření trhů a zůstala sociální a ekologická.

Evropská unie spojuje otázky konkurenceschopnosti i s problematikou hospodářské, sociální a územní soudržnosti. Koncept soudržnosti v EU a jeho praktická realizace v podobě politiky soudržnosti EU tvoří jednu z klíčových otázek současného a budoucího rozvoje evropské integrace. Z dlouhodobé perspektivy konkurenceschopnost vyžaduje, aby se braly v úvahu také sociální faktory, ekologické důsledky a intenzita využívání zdrojů s ohledem na udržitelný růst, možnosti a kapacitu ekosystémů území státu. Je zřejmé, že sladění cílů soudržnosti a konkurenceschopnosti není jednoduchou záležitostí.

Od počátku 90. let 20. století byl vývoj Evropské unie sledován s rostoucím optimismem. Praktické dotvoření jednotného vnitřního trhu mohlo urychlit ekonomický růst, růst produktivity, a tak i růst konkurenceschopnosti EU ve světové ekonomice. V novém tisíciletí se však evropské vyhlídky začaly jevit jinak. Zatímco Spojené státy americké prošly v 90. letech 20. století etapou růstové akcelerace, EU jako celek za svým konkurentem zaostávala jak v tempu růstu HDP, tak i produktivity. Zvýšení konkurenceschopnosti Unie se stalo jedním ze stěžejních zájmů EU. V roce 2000 formulovali vrcholní představitelé EU svůj záměr v podobě tzv. Lisabonské strategie (LS). Tento plán předpokládal, že se z Evropské unie stane do roku 2010 nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější ekonomika založená na znalostech, schopná udržitelného růstu s více a lepšími pracovními místy a s větší sociální soudržností.³ Tento obecný cíl byl doplněn několika kvantifikovanými cíli – hospodářský růst bude ročně dosahovat 3 % HDP, výdaje členských států na výzkum a vývoj vzrostou na 3 % HDP a míra zaměstnanosti dosáhne 70 % (přičemž míra zaměstnanosti žen dosáhne 60 % a starších pracovníků ve věku 55–64 let 50 %).

² KLVÁČOVÁ, E. – MALÝ, J. (2008). Domnělé a skutečné bariéry konkurenceschopnosti EU a ČR. 1. vyd. Praha: Vzdělávací středisko na podporu demokracie, 2008. ISBN 978-80-903122-8-9.

³ EUROPEAN COMMISSION (2010a). Lisbon Strategy evaluation document [online]. 2010. [cit. 10. 12. 2010]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/archives/growthandjobs_2009/pdf/>.

Pro každoroční hodnocení pokroku při naplňování Lisabonské strategie byla sestavena skupina strukturálních (lisabonských) ukazatelů z 6 oblastí (celkové ekonomické prostředí, zaměstnanost, inovace a výzkum, ekonomická reforma, sociální soudržnost, životní prostředí). Pro efektivnější způsob hodnocení míry plnění lisabonských cílů byl v roce 2004 vytvořen zkrácený seznam strukturálních ukazatelů obsahující 14 ukazatelů původního seznamu, jejichž přehled je uveden v následující tabulce 1.

Tab. č. 1: „Short-list“ strukturálních ukazatelů Lisabonské strategie

	Strukturální ukazatel	Cíl Lisabonské strategie	Oblast hodnocení
1	HDP na obyvatele v PPS	Ekonomický	Celkové ekonomické prostředí
2	Produktivita práce na zaměstnanou osobu	Ekonomický	Celkové ekonomické prostředí
3	Míra zaměstnanosti	Sociální	Zaměstnanost
4	Míra zaměstnanosti starších pracovníků	Sociální	Zaměstnanost
5	Hrubé domácí výdaje na výzkum a vývoj	Ekonomický	Inovace a výzkum
6	Úroveň dosaženého vzdělání mládeže	Sociální	Zaměstnanost
7	Relativní cenová úroveň	Ekonomický	Ekonomická reforma
8	Kapitálové investice	Ekonomický	Inovace a výzkum
9	Míra rizika chudoby – po sociálních dávkách	Sociální	Sociální soudržnost
10	Rozptýlení regionální míry zaměstnanosti	Sociální	Sociální soudržnost
11	Míra dlouhodobé nezaměstnanosti	Sociální	Sociální soudržnost
12	Emise skleníkových plynů	Environmentální	Životní prostředí
13	Energetická náročnost národního hospodářství	Environmentální	Životní prostředí
14	Objem nákladní dopravy k HDP	Environmentální	Životní prostředí

Pramen: Eurostat (2010b); vlastní zpracování.

Strukturální ukazatele jsou ukazatele mezinárodního srovnání sestavované v rámci Evropského statistického úřadu (Eurostat). Tyto ukazatele sloužily do konce roku 2010 ke kvantifikaci a následnému hodnocení dosažení cílů Lisabonské strategie a k politicko-ekonomickým rozhodnutím vedoucím k dosažení těchto vytyčených cílů.

Přes některé pozitivní výsledky se Evropské unii a jejím členským státům nedařilo dostatečně naplňovat základní cíle strategie, což vyústilo v roce 2005 k přijetí nového Lisabonského akčního plánu, zaměřeného na podporu růstu a zaměstnanosti. Toto jednoznačné vymezení priorit znamenalo opětovný start pro Lisabonskou strategii.

Nově započatý vývoj Lisabonské strategie byl po jejím obnovení v roce 2008 zastaven celosvětovým hospodářským otřesem a dosažení vymezených cílů do roku 2010 se tak stalo prakticky nereálné. Hlavním úkolem Evropské unie nadále zůstává pokračovat v realizaci hospodářských reforem (na národní i nadnárodní úrovni) nutných k řešení dopadů krize a zajištění vyváženého a udržitelného růstu se zdravou fiskální politikou. V této souvislosti byla během března 2010 schválena Evropskou komisí Strategie Evropa 2020. Tato nová Strategie je nástupkyní Lisabonské strategie a představuje novou vizi směřování Evropské unie v příštích deseti letech.

Významnou úlohu pro dosahování cílů Strategie Evropa 2020 bude sehrávat politika hospodářské a sociální soudržnosti. Politika soudržnosti je nástrojem pro odstraňování či snižování regionálních rozdílů, posilování konkurenceschopnosti regionů, usnadnění zahájení strukturálních reforem a zvýšení schopnosti regionů přizpůsobovat se globálnímu hospodářskému klimatu.⁴ Strategie Evropa 2020 představuje pro evropské státy jednak šanci pro ponaučení se z neúspěchu Lisabonské strategie a důsledků hospodářské a finanční krize, tak také možnost oživení ekonomické výkonnosti EU v době naléhavějších řešení, než požadoval vývoj posledních desíti let.

Cílem příspěvku je zhodnotit naplňování cílů Lisabonské strategie z pohledu EU jako integračního uskupení 27 členských států a porovnat tento vývoj v zemích V4, a to prostřednictvím strukturálních ukazatelů stanovených pro hodnocení pokroku v naplňování Lisabonské strategie. V článku je analyzován vývoj konkurenceschopnosti a soudržnosti zemí V4 po skončení Lisabonské strategie a jsou stanovena východiska jejich perspektivy při naplňování nové Strategie Evropa 2020. První část příspěvku se zabývá obecným pohledem na vývoj konkurenceschopnosti a soudržnosti v zemích V4. Druhá část se věnuje evaluaci Lisabonské strategie EU a jejich výsledků na úrovni EU, stejně jako jednotlivých zemí V4. Třetí část textu je zaměřena na novou růstovou strategii – Evropa 2020.

Při zpracování článku byly využity jak metody empirické, tak metody logické. V teoretických částech textu se používá deskriptivní přístup založený na rozboru obecných východisek. Praktické části práce se opírají o metody analýzy zahrnující rozbor faktů a postupující od celku k částem a následně syntézy. Z empiric-

⁴ Evropský parlament [online] (2010). Zpráva o dosažení skutečné územní, sociální a hospodářské soudržnosti v EU – nezbytné podmínky konkurenceschopnosti na světové úrovni? 2010. [cit. 10. 12. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A7-2010-0309+0+DOC+PDF+Vo//CS>>.

kých metod je použita metoda nepřímého pozorování prostřednictvím vybraných ukazatelů. Sběr dat je založen na základě analýzy dokumentů a nepřímého pozorování. Data jsou převzata z databáze Eurostatu a jsou zpracována pro období 2000–2008, resp. 2009, a to dle dostupnosti údajů ve statistikách Eurostatu.

1. Konkurenceschopnost a soudržnost v zemích V4

Významným milníkem pro rozvoj visegrádských ekonomik, který měl také dopad na vzájemnou spolupráci uskupení, byl vstup zemí do Evropské unie. Rozšíření EU o celkem 10 nových členských států v roce 2004, následné rozšíření EU o dva nejchudší státy Bulharsko a Rumunsko v roce 2007, představovalo pro Unii novou výzvu, jak v oblasti udržení a zvýšení konkurenceschopnosti evropského území, tak zajištění vnitřní soudržnosti. Příchod nových zemí znamenal pro Unii prohloubení regionálních rozdílů v hospodářském, sociálním či územním rozvoji. Některé lisabonské cíle stavěly tudíž pro rozšířenou EU ještě větší úkoly než pro EU-15. Z tohoto důvodu bylo více než kdy jindy nutné umocnit roli politiky hospodářské a sociální soudržnosti a provedení některých ekonomických reforem. Pomocí speciálních nástrojů, jež politika hospodářské a sociální soudržnosti používá k realizaci svých cílů, by měla být schopna nejen ovlivnit soudržný rozvoj EU, ale také posílit konkurenceschopnost evropského území.

Tab. č. 2: Rozptyl regionálního HDP/obyvatele na úrovni NUTS 2, v %

Země	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU-27	32,7	31,8	31,0	30,4	29,6	29,5	29,0	28,3
Česká republika	22,7	24,3	24,8	24,9	24,2	25,1	25,4	26,5
Maďarsko	32,4	33,4	36,0	34,5	34,1	35,9	37,8	36,9
Polsko	17,6	18,2	18,1	18,3	18,7	19,4	19,6	19,9
Slovensko	26,5	27,3	28,2	27,7	27,9	31,8	30,0	30,8

Pramen: Eurostat (2010b); vlastní zpracování.

Země Visegrádské čtyřky, stejně jako ostatní nové členské státy, prošly odlišným hospodářským vývojem nežli staré členské státy EU. V letech 2000–2007 vykazovaly všechny státy V4 tempa růstu HDP nad průměrem EU-27, docházelo ke zvyšování HDP/obyvatele v PPS a zvyšování produktivity. Na základě hodnocení těchto ukazatelů docházelo ke snižování rozdílů (disparit) ve vyspělosti jednotlivých států a tím k tzv. národní konvergenci, jež vedla k posilování vnitřní

soudržnosti. Proces konvergence na úrovni regionální již však není tak jednoznačný. Přestože v posledních letech dochází ke snižování disparit mezi jednotlivými regiony zemí EU-15 (například v podobě sblížování úrovně HDP/obyvatele), vývoj v některých nových členských státech byl opačný. Ve všech státech V4 došlo na úrovni NUTS 2 k nárůstu regionálních disparit. Tento fakt dokládá tabulka 2 popisující vývoj ukazatelů rozptylu regionálního HDP/obyvatele na úrovni NUTS 2. V letech 2000–2007 došlo na úrovni EU-27 ke snížení tohoto ukazatele, což znamená, že došlo k redukci disparit a procesu konvergence. Ovšem v zemích V4 došlo ve stejném období k nárůstu tohoto ukazatele a zvýšení regionálních disparit.

Kromě procesu ekonomické konvergence, probíhá také sblížování v oblasti sociální. Sblížování úrovně HDP/obyvatele států V4 bylo současně doprovázeno poklesem nerovností v míře zaměstnanosti (viz graf 4), nezaměstnanosti a dlouhodobé nezaměstnanosti. Rozdíly v této oblasti se snižují rovněž na regionální úrovni, což dokládá tabulka 3, popisující vývoj ukazatele rozptylu regionální míry zaměstnanosti.

Tab. č. 3: Rozptyl regionální míry zaměstnanosti na úrovni NUTS 2, v %

Země	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	13,0	13,2	13,2	12,9	12,1	11,9	11,4	11,1	11,3	11,8
Česká republika	5,8	5,7	5,6	5,8	5,6	5,5	5,2	4,6	4,0	4,7
Maďarsko	9,0	8,8	9,4	8,5	9,4	9,9	9,1	9,7	10,0	9,7
Polsko	6,9	7,2	7,3	7,2	6,4	5,6	5,1	4,5	5,1	4,5
Slovensko	9,1	8,3	7,3	7,6	9,0	9,8	8,6	8,3	8,1	8,0

Pramen: Eurostat (2010b); vlastní zpracování.

Tento ukazatel se v letech 2005–2009 snižoval především v České republice a Polsku. Přesto existují mezi některými státy EU a jejich regiony významné rozdíly, jež v některých případech mohou představovat hrozbu pro sociální soudržnost.⁵ Zaostávání zemí Visegrádské čtyřky, resp. nových členských států za původními státy EU, se jeví z historického hlediska jako pochopitelné. Právě možnost vstupu zemí Visegrádské čtyřky do Evropské unie představovala pro tyto země šanci na zlepšení jejich ekonomické, sociální a v neposlední řadě politické situace (i vzhledem k nezbytnosti plnění kodaňských kritérií pro vstup do

⁵ EVROPSKÁ KOMISE (2010c). Rostoucí regiony, rostoucí Evropa – čtvrtá zpráva o hospodářské a sociální soudržnosti. Lucembursko: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. 222 s. ISBN 92-79-05700-7.

Evropské unie). Velkým přínosem pro země V4 je využívání finančních prostředků, nejprve předvstupních nástrojů EU, jakými byly PHARE, ISPA a SAPARD, a následně po vstupu do Evropské unie, strukturálních fondů a Fondu soudržnosti. Tyto nástroje znamenaly a znamenají možnost přiblížení se úrovni konkurenceschopnosti vyspělých evropských zemí a posílení celkové úrovně soudržnosti v rámci EU. Zejména z těchto důvodů znamenal vstup zemí V4 do Evropské unie přínos.

2. Evaluace Lisabonské strategie Evropské Unie

Současné hospodářské obtíže a nepříznivý stav evropských ekonomik zdůraznily význam záměrů Lisabonské strategie, resp. ekonomických reforem. Lisabonská strategie pro růst a zaměstnanost došla konce svého naplňování v období dopadů světové hospodářské a finanční krize, při níž byla evropská hospodářství hluboce zasažena. Jak vyplývá z údajů hlavních makroekonomických agregátů publikovaných v dokumentu Evropské komise – Hodnocení Lisabonské strategie⁶ „HDP klesl v roce 2009 o 4 %, počet nezaměstnaných dosáhl 23 milionů, což je 10 % výdělečně činného obyvatelstva EU. Veřejné finance vykazují výrazné trhliny, přičemž schodek dosáhl 7 % HDP a úroveň zadlužení přesáhla 80 % HDP, čímž zmařila 20 let konsolidace“. Dopady hospodářské a finanční krize v provázanosti se silnou propojeností evropských ekonomik, s dlouhodobými strukturálními nedostatky v hospodářstvích evropských zemí a problémy globální úrovně měly nesporně podíl na naplňování cílů Lisabonské strategie, a to jak na úrovni Evropské unie, tak v zemích Visegrádské čtyřky.

Hodnocení výsledků Lisabonské strategie na úrovni Evropské unie

Lisabonský reformní program byl zaměřen na posílení konkurenceschopnosti evropského území, které by bylo doprovázeno pokrokem v oblasti sociální a environmentální. Jednalo se tedy o propojení ekonomických cílů s tradičními evropskými zájmy, tj. sociální soudržností a spravedlností a ochranou životního prostředí. V průběhu své existence byla Lisabonská strategie provázena celou řadou pochybností o nutnosti jejího přijetí, množstvím diskusí o správnosti nastavení, vzájemné výlučnosti a nepropojenosti stanovených cílů a také pochybnostmi o celkovém efektu prováděných opatření na jednotlivé členské země a EU jako takovou.

⁶ EVROPSKÁ KOMISE (2010b). Hodnocení lisabonské strategie [online]. 2010. [cit. 8.12.2010]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/lisbon_strategy_evaluation_cs.pdf>, s. 2.

Tab. č. 4: Lisabonský index a jeho komponenty podle typu regionu

Ukazatel	2000 EU-27 (%)	Lisabonský cíl (%)	2007			
			EU-27 (%)	Regiony cile Kon- vergence (%)	Tranzitivní regiony (%)	Regiony cíle Regionální konkurence- schopnost a zaměstna- nost (%)
Míra zaměstnanosti mužů ve věku 15-54 let	75,5	85,0	76,2	70,0	76,6	79,5
Míra zaměstnanosti žen ve věku 15-54 let	59,0	64,0	63,2	55,7	58,6	67,7
Míra zaměstnanosti osob ve věku 55-64 let	37,1	50,0	44,7	38,7	43,6	47,7
Osoby předčasně ukončující vzdělání ve věku 18-24 let	17,6	10,0	15,2	16,3	20,7	14,5
Dosažené sekundární vzdělání osob ve věku 20-24 let	75,3	85,0	77,6	79,4	71,9	77,1
Celoživotní vzdělávání osob ve věku 25-64 let	6,9	12,5	9,2	5,0	8,1	11,1
Podnikové výdaje na vědu a výzkum (% HDP)	1,2	2,0	0,7	0,3	0,4	1,4
Vládní, vysokoškolské a neziskové výdaje na vědu a výzkum (% HDP)	0,7	1,0	1,2	0,5	0,6	0,7
Lisabonský index	57,3	100,0	68,7	41,8	49,7	75,2

Pramen: European Commission (2010b); vlastní zpracování.

V oficiálním dokumentu Evropské komise – Hodnocení Lisabonské strategie⁷ je dále zmiňováno, že „Lisabonská strategie měla na EU vcelku pozitivní

⁷ EVROPSKÁ KOMISE (2010b). Hodnocení lisabonské strategie [online]. 2010. [cit. 8.12. 2010]. Dostup-

dopad, přestože její hlavní cíle (tj. míra zaměstnanosti ve výši 70 % a výdaje na výzkum a vývoj ve výši 3 % HDP) nebyly dosaženy. V roce 2008 dosáhla míra zaměstnanosti v EU 66 % (v roce 2000 to bylo 62 %) a poté v důsledku krize znovu poklesla. Unii se však nepodařilo snížit rozdíly v růstu produktivity ve srovnání s průmyslově nejvyspělejšími zeměmi: celkové výdaje na výzkum a vývoj v EU vyjádřené jako procento HDP se zlepšily pouze okrajově (z 1,82 % v roce 2000 na 1,9 % v roce 2008). Zhodnotit strategii tak, že ztroskotala, neboť nebylo dosaženo těchto cílů, by bylo příliš zjednodušující. Lze říci, že jistého zlepšení bylo docíleno, i když původní záměr Lisabonské strategie nebyl naplněn. Bylo to způsobeno jednak vývojem v uplynulých deseti letech, jež nebyl tvůrci Strategie předvídan, tak širokým zaměřením stanovených cílů, nejasným rozdělením kompetencí a zodpovědností mezi EU a členskými státy a mnoha dalšími aspekty. Významný vliv mělo také rozšiřování o země střední a východní Evropy, které nedosahovaly úrovně rozvinutosti starých členských států, což vedlo tedy následně ke zvyšujícím se rozdílnostem mezi členskými státy. Existoval také podstatný rozdíl mezi naplňováním cílů na úrovni Evropské unie (EU-27) jako celku a na úrovni jednotlivých členských států a následně mezi těmito členskými státy, což je také další úhel pohledu na hodnocení úspěšnosti/neúspěšnosti Lisabonské strategie. Dalšími oblastmi nerovnováhy bylo hodnocení Lisabonské strategie v primárních oblastech jejího zaměření, tedy ekonomické, sociální a environmentální, které nebyly mnohdy v propojeném a vzájemně se podporujícím vztahu. Dosahování stabilního a udržitelného tempa růstu ekonomik, zvyšování zaměstnanosti a zlepšování ochrany životního prostředí bylo ambiciózním plánem, jehož naplnění se však v minulých deseti letech, i z důvodů výše uvedených, nepodařilo dosáhnout.

V rámci hodnocení Lisabonské strategie na úrovni EU jistě stojí za zmínku existence tzv. lisabonského indexu (viz tabulka č. 4).⁸ Lisabonský index měří, jak daleko jsou regiony EU od dosažení osmi cílů LS. Region získá skóre 100 bodů, pokud dosáhl všech osmi cílů, zatímco region nejdále od všech osmi cílů získá skóre 0 bodů. V roce 2007 byly deseti nejlepšími regiony, dle lisabonského indexu, tři finské, čtyři švédské a tři regiony Spojeného království, jež dosáhly bodování mezi 94 a 100. Mezi nejhorší regiony spadaly čtyři jižní italské regiony, dva portugalské ostrovní regiony, Malta, Corse ve Francii, Sud-Est v Rumunsku a Észak-Magyarország v Maďarsku, které všechny dosáhly bodování méně než 20. Lisabonský index v regionech spadajících pod cíl Konvergence má daleko nižší úroveň oproti regionům spadajících pod cíl Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost. Tranzitivním regionům, resp. regionům v režimu přechodné podpory, se

né z WWW: <http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/lisbon_strategy_evaluation_cs.pdf>, s. 3.

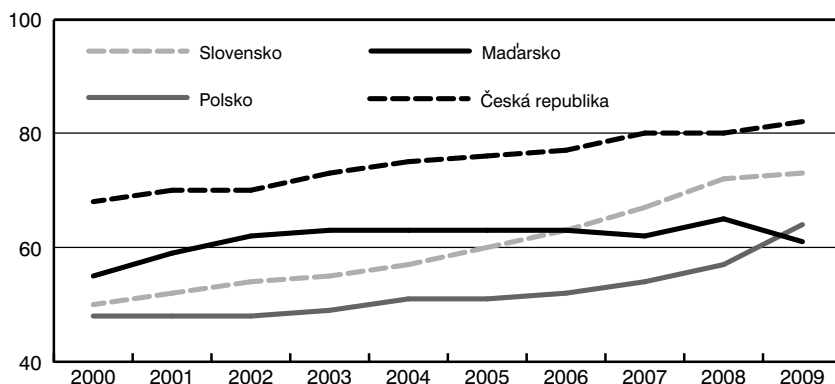
⁸ EUROPEAN COMMISSION (2010b). Regional Focus – the Regional Lisbon index [online]. 2010. [cit. 9. 12. 2010]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/focus/2010_03_lisbon_index.pdf>.

skóre zlepšuje, nicméně leží stále hluboko pod průměrem EU. Unijní průměr se zvyšuje jen velmi pomalu, přičemž v roce 2000 dosahoval úrovně pouze 57 bodů. Do roku 2007 se průměr EU zvýšil na 69 bodů, jak znázorňuje tabulka 4.

Hodnocení Lisabonské strategie v zemích Visegrádské čtyřky

Porovnání vývoje a úspěšnosti naplňování Lisabonské strategie zemí V4 je založeno na šesti strukturálních ukazatelích, které umožňují zhodnotit míru dosažení lisabonských cílů. Hodnotící ukazatele byly vybrány ze zkráceného seznamu 14 strukturálních ukazatelů, přičemž z každé oblasti byl vybrán jeden zástupce, tak aby pokrývaly všechny tři pilíře Lisabonské strategie – ekonomický, sociální a environmentální. Pro srovnání naplňování cílů Lisabonské strategie z pohledu České republiky, Maďarska, Polska a Slovenska byly využity tyto ukazatele: HDP/obyvatele v PPS, hrubé domácí výdaje na výzkum a vývoj jako % HDP, komparativní cenová úroveň, celková míra zaměstnanosti, vývoj dlouhodobé míry nezaměstnanosti, energetická náročnost ekonomiky (spotřeba na HDP).

Graf č. 1: Vývoj HDP/obyvatele v PPS v zemích V4

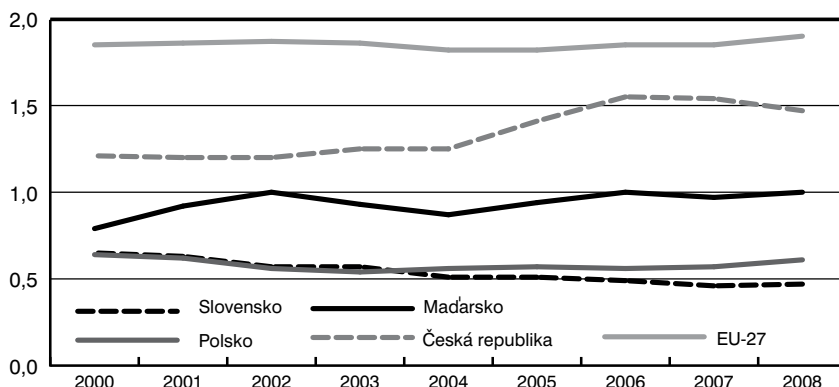

Pramen: Eurostat (2010b); vlastní zpracování.

Jak již bylo zmíněno v předešlé části, dochází v Evropské unii k procesu konvergence na národní úrovni, přičemž v nových členských státech docházelo k vyššímu hospodářskému růstu nežli ve státech starých (EU-15). Jak dokládá graf 1 (vývoj HDP/obyvatele v PPS zemí V4 v letech 2000–2009), vstup zemí V4 do Evropské unie nastartoval pro tyto státy období postupné ekonomické kon-

vergence k průměru EU-27. S nejnižší výchozí hodnotou HDP/obyvatele v PPS se v roce 2000 potýkalo Polsko (48 %) a Slovensko (50 %). Naopak nejlepší výchozí pozici ze zemí V4 měla Česká republika, jejíž HDP/obyvatele v PPS dosahovalo 68 % průměru HDP EU-27. Nárůst ukazatele zaznamenávaly od roku 2001 do roku 2008 (v souvislosti s přípravou na členství v EU a následným vstupem do EU) všechny státy V4, s výjimkou Maďarska, jehož ekonomická konvergence v letech 2003–2006 stagnovala (HDP/obyvatele v PPS se pohybovalo na úrovni 63 %). Nejvýznamnějšího a nejzřetelnějšího pokroku dosáhlo Slovensko, jehož HDP/obyvatele v PPS vzrostlo v roce 2008 na úroveň 72 % průměru EU-27. Nejlepší vývoj z pohledu ekonomické sladění s EU probíhá na základě tohoto ukazatele v České republice. Dobrá výchozí pozice a pozitivní hospodářský vývoj přispěly k nárůstu ukazatele na 80 % průměru EU-27, čímž Česká republika předčila kromě některých nových členských států také například Portugalsko. Příznivý vývoj ve snižování rozdílů ve vyspělosti států V4 byl v roce 2008–2010 pozastaven dopady světové hospodářské a finanční krize, což se projevilo především v Maďarsku a na Slovensku. Nejlepší výchozí pozicí pro vývoj v dalším období tak po 10 letech disponuje Polsko, jež se ze států V4 dokázalo nejlépe vypořádat s následky hospodářské krize.

Graf č. 2: Vývoj hrubých domácích výdajů na výzkum a vývoj v EU-27 a zemích V4, v % HDP

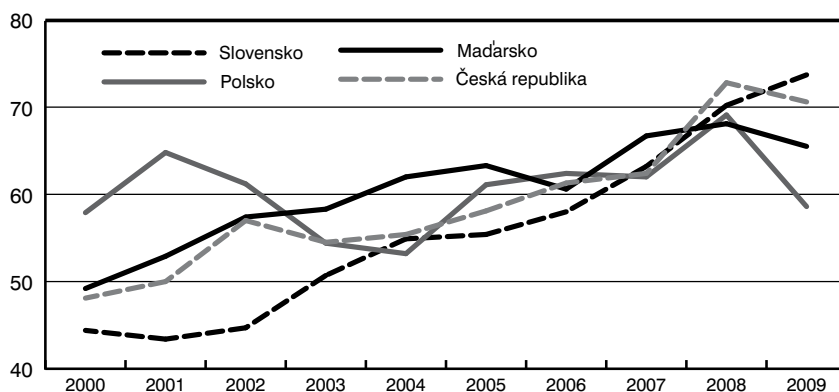

Pramen: Eurostat (2010b); vlastní zpracování.

Významným kvantifikovaným cílem Lisabonské strategie bylo zvýšení výdajů na vědu a výzkum na hodnotu 3 % HDP. Oblast výzkumu a inovací je v Evropské unii ve srovnání s největšími světovými ekonomikami stále podhodnocena

a tohoto cíle se proto nedaří naplňovat. V roce 2008 dosahoval ukazatel hrubých domácích výdajů na výzkum a vývoj (GERD) za EU-27 1,90 % HDP, což od roku 2000 představuje jen nepatrný nárůst. Ve srovnání s výdaji věnovanými na vědu a výzkum ve Spojených státech amerických (kde dosahují přibližně 2,76 % HDP) či Japonska (v roce 2007 dosahovaly výše 3,44 % HDP) je ukazatel GERD za EU-27 téměř o třetinu menší. Jak lze vyvodit z grafu 2 podobný vývoj probíhal také ve státech V4. K mírnějšímu nárůstu indikátoru GERD oproti hodnotě z roku 2000 došlo v České republice (v letech 2005–2006), naopak v Polsku a Slovensku došlo ve výdajích na výzkum a vývoj k poklesu. V roce 2008 se výdaje na výzkum a vývoj zemí V4 pohybovaly v rozmezí 0,47 % HDP (u Slovenska) až 1,47 % (u České republiky), z čehož lze usuzovat, že vytyčeného cíle 3 % HDP se nepodařilo naplnit. Tento cíl zůstává proto i nadále v zájmu EU a je jedním z pěti cílů nové Strategie Evropa 2020, přičemž jeho cílová hodnota zůstává nezměněna. Na základě minulého trendu lze však říci, že jeho naplnění bude (nejen) pro státy V4 výzvou.

Graf č. 3: Vývoj komparativní cenové úrovně v zemích V4

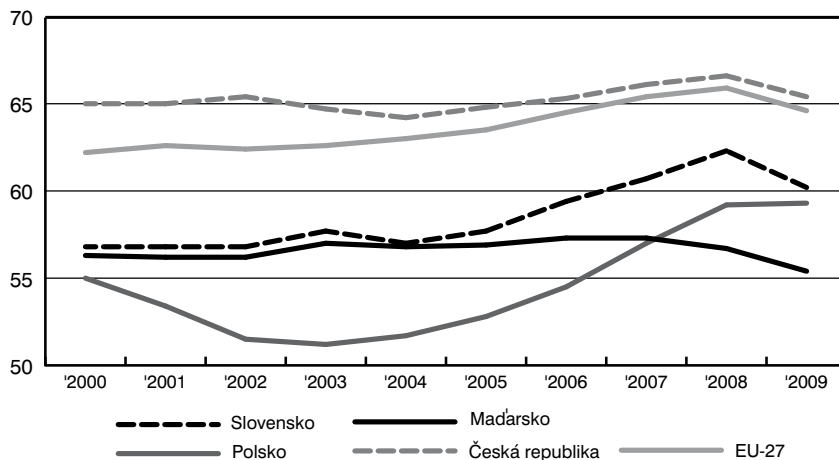

Pramen: Eurostat (2010b); vlastní zpracování.

Posledním vybraným strukturálním ukazatelem z tzv. ekonomického pilíře LS je ukazatel komparativní cenové úrovně, jež je využíván pro hodnocení oblasti ekonomické reformy států. Komparativní cenovou úroveň lze vyjádřit jako poměr mezi paritou kupní síly a tržním směnným kurzem a je počítána z konečné spotřeby domácností (zahrnující nepřímé daně). Tento ukazatel hovoří v podstatě o tom, zda je určitá země oproti průměru EU „dražší“ či „levnější“.

ší⁹. Nejvyšší komparativní cenovou úroveň dlouhodobě vykazují z členských států EU státy severské – Dánsko (v roce 2009 dosáhla výše 144,6 %) a Finsko (v roce 2009 dosáhla výše 126,4 %). Všechny 12 nových zemí EU se pohybuje přibližně na průměrné úrovni dvou třetin cenové hladiny EU-27, přičemž „nejlevnější“ zemí je Bulharsko (v roce 2009 dosahovala komparativní úroveň 52,7 %) a „nejdražší“ Kypr (v roce 2009 dosahovala komparativní úroveň 91,2 %). Od vstupu nových členských zemí v roce 2004 konvergovaly cenově nejrychleji právě tři země V4 – Polsko, Slovensko a Česká republika. Například ve srovnání s rokem 2003 se komparativní cenová hladina v roce 2006 nejvíce zvýšila v Polsku (+8 p. b. oproti průměru EU-27), na Slovensku (+7,3 p. b.) a také v České republice (+6,8 p. b.). Vývoj v jednotlivých letech dokládá graf 3. V roce 2009 zaznamenala Česká republika, Slovensko a Polsko pokles komparativní cenové úrovně oproti průměru EU-27. Nejnížší úroveň vykazuje Polsko (58,6 %), naopak nejvyšší Slovensko (73,7%).

Graf č. 4: Vývoj míry zaměstnanosti na úrovni EU-27 a v zemích V4

Pramen: Eurostat (2010b); vlastní zpracování.

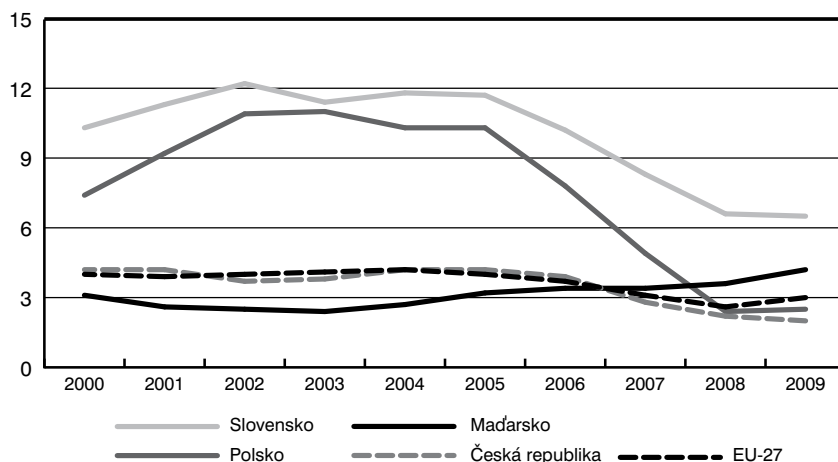
⁹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2007). Komparativní cenová úroveň [online]. 2007. [cit. 10. 12. 2010]. Dostupné z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/C6003DAD70/\\$File/1606-07-1.2.pdf](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/C6003DAD70/$File/1606-07-1.2.pdf)>.

Základním cílem Lisabonské strategie v sociální oblasti bylo dosažení 70 % celkové míry zaměstnanosti. Celková míra zaměstnanosti na úrovni EU-27 se vyvíjela v letech 2000–2008 pozitivním směrem, když se pohybovala v rozmezí 62,2 % až 65,9 %. V reakci na dopady hospodářské krize však poklesla tato hodnota v roce 2009 na 64,6 %, přičemž pokles míry zaměstnanosti postihl ve větší či menší míře všechny státy EU-27. Jak vyplývá z grafu 4, nejvyšší míry zaměstnanosti ze států V4 dosahovala po celé období 2000–2009 Česká republika, jež se s mírou zaměstnanosti na úrovni 65,4 % (rok 2009) stabilně pohybovala nad průměrem EU-27.

V letech 2000–2008 vykazovaly státy V4 v této oblasti stabilní či zvyšující se trend, přičemž nejvíce vzrostla míra zaměstnanosti v Polsku a na Slovensku (2004–2008). Přes pozitivní vývoj tohoto ukazatele se žádné zemi V4 nepodařilo za posledních deset let vymezené 70 % úrovně dosáhnout.

Pro léta 2010–2020 si EU vytyčila v oblasti zaměstnanosti nový cíl, a to dosažení celkové míry zaměstnanosti ve výši 75 %, jež ve svých národních cílech přijala také Česká republika a Maďarsko. Jak se v příštích letech státům V4 bude dařit tento ambiciózní cíl naplňovat, bude záležet především na zlepšení situace v klíčových hospodářských odvětvích států a přijatých reformách v oblasti politiky zaměstnanosti.

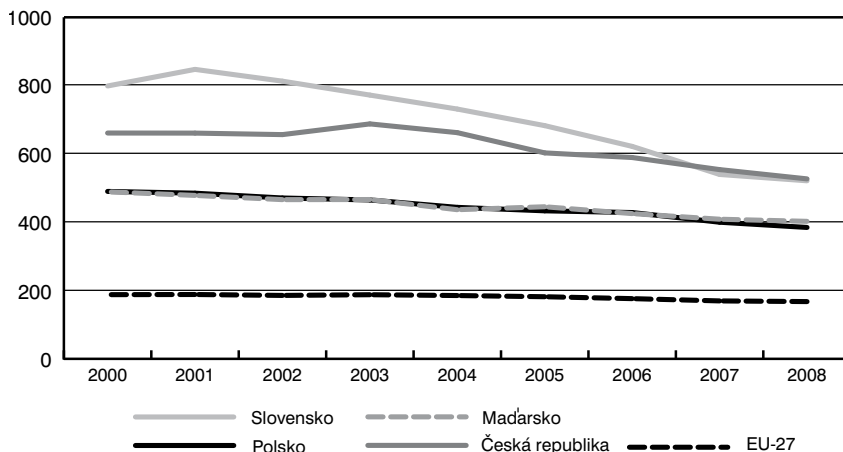
Graf č. 5: Vývoj dlouhodobé míry nezaměstnanosti na úrovni EU-27 a v zemích V4

Pramen: Eurostat (2010b); vlastní zpracování.

Dalším důležitým strukturálním ukazatelem, který je sledován Eurostatem na úrovni EU-27 a jednotlivých členských států (včetně úrovně NUTS 2) pro potřeby hodnocení posilování sociální soudržnosti a flexibility trhu práce, je dlouhodobá míra nezaměstnanosti (12 měsíců a déle). Míra dlouhodobé nezaměstnanosti na úrovni EU-27 se v letech 2000–2009 poměrně stabilně pohybovala v rozmezí 4,0 až 2,6 %. Postupné snižování dlouhodobé nezaměstnanosti probíhalo v letech 2006–2008, když se v roce 2008 míra dlouhodobé nezaměstnanosti dostala na hodnotu 2,6 %. Pozitivní vývoj redukce míry dlouhodobé nezaměstnanosti zaznamenaly ve stejném období rovněž státy V4 (vyjma Maďarska). Míra dlouhodobé nezaměstnanosti se nepatrně snížila i v roce 2009 u České republiky (2,0 %) a Slovenska (6,5 %), což rovněž dokládá graf 5. Významného pokroku při naplňování sociální soudržnosti a zlepšování flexibility trhu práce dosáhlo Slovensko a Polsko, jejichž dlouhodobá míra nezaměstnanosti patřila k nejvyšším na úrovni V4 i EU-27. Oproti roku 2002 se snížila míra dlouhodobé nezaměstnanosti v Polsku o 8,4 p. b. (na 2,5 % v roce 2009) a na Slovensku o 5,7 p. b. (na 6,5 % v roce 2009). Vývoj dlouhodobé míry nezaměstnanosti států V4 v dalších letech bude záležet především na vývoji strukturálních změn na trhu práce a pružnosti ekonomik.

Graf č. 6: Vývoj ukazatele energetické náročnosti ekonomiky na úrovni EU-27 a zemí V4

Pramen: Eurostat (2010b); vlastní zpracování.

Představitelem ukazatelů pro hodnocení úrovně životního prostředí na národní úrovni je ukazatel energetické náročnosti ekonomiky. Jak vyplývá z grafu 6, vývoj ukazatele energetické náročnosti (na spotřebě HDP) EU-27 a zemí V4 v letech 2000–2008, dochází na úrovni EU-27 k mírnému poklesu energetické náročnosti. K postupnému snižování náročnosti docházelo v letech 2001–2008 také u zemí V4, přičemž výraznější pokles lze spatřit u Slovenska. Přes tento pozitivní vývoj, mají všechny státy Visegrádské čtyřky 2 až 3 krát vyšší energetickou náročnost ekonomiky (dle metodiky Eurostatu). K nejnáročnějším ekonomikám států V4 patří Česká republika s hodnotou ukazatele 525,3 (2009), naopak nejméně energeticky náročnou ekonomikou je Polsko s hodnotou ukazatele 383,54 (2009).

V oblasti energetické náročnosti lze do budoucna očekávat tlak na její další snižování. Míra snižování energetické náročnosti pak bude záležet především na růstu HDP, spotřebě domácností a změnách v odvětvové struktuře ekonomik (především podílu sekundárního sektoru – průmyslu, dopravě). Pro země Visegrádské čtyřky byla léta 2000 až 2008 obdobím příznivého hospodářského rozvoje a vzestupu. Zvýšení ekonomické výkonnosti (měřené HDP/obyvatele v PPS) zaznamenaly všechny státy V4, s výjimkou Maďarska. Mimořádný nárůst HDP/obyvatele probíhal na Slovensku, nejvyspělejším státem V4 je pak Česká republika, jejíž HDP/obyvatele v PPS dosahuje 80 % průměru EU-27.

Konvergence států V4 probíhá také úspěšně z pohledu sbližování cenové hladiny s průměrnou úrovní EU-27. Ze všech nových členských států EU konvergovaly cenově nejrychleji právě tři země V4 – Polsko, Slovensko a Česká republika. Pozitivní vývoj států v ekonomické oblasti byl doprovázen uspokojivými výsledky v oblasti politiky zaměstnanosti. Ačkoli žádná ze zemí V4 nedosáhla vytyčeného cíle, zvýšení celkové zaměstnanosti na hodnotu 70 %, všechny státy zaznamenaly větší či menší nárůst míry zaměstnanosti a pokles míry dlouhodobé nezaměstnanosti (kromě Maďarska). Výše zmíněné pozitivní tendence k růstu, rozvoji a sbližování však nepřispěly k vyššímu úsilí v inovační oblasti a udržitelném rozvoji. Tuto situaci lze charakterizovat nízkými výdaji na výzkum a vývoj, jež se za posledních deset let zvýšily jen nepatrně či vysokou energetickou náročností ekonomik států V4. Optimistický ekonomický a sociální vývoj států V4 byl přerušen světovou hospodářskou a finanční krizí, jejíž dopady se projeví v roce 2009 poklesem hodnot téměř u všech vybraných strukturálních ukazatelů. Úspěšné naplňování cílů nové Strategie Evropa 2020 bude v budoucnu záležet především na zlepšení situace v klíčových hospodářských odvětvích států a schopnosti a ochotě realizovat nutné reformy vedoucí k obnovení růstu a posílení konkurenceschopnosti.

3. Nová růstová strategie – Strategie Evropa 2020

Hospodářská krize vážně ohrozila dosahování udržitelného tempa rozvoje jak v oblasti hospodářské a sociální soudržnosti, tak v oblasti konkurenceschopnosti a odhalila strukturální nedostatky v evropském hospodářství. Přijetí nové „Strategie Evropa 2020: inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění“ je reakcí na hospodářskou a finanční krizi, silnou provázanost evropských ekonomik a snahou vyrovnat se s výzvami, jimž EU dlouhodobě čelí. Tento plán, který by měl dovést Unii k hospodářství, které „bude vykazovat vysokou úroveň zaměstnanosti, produktivity a sociální soudržnosti“, je mnohdy reprezentován také jako „vize evropského sociálně tržního hospodářství pro 21. století“.¹⁰ Jádrem Strategie Evropa 2020 by měly být podle Komise tři priority:

1. „Inteligentní růst“ zahrnující rozvoj ekonomiky založené na znalostech a inovacích.
2. „Udržitelný růst“ zahrnující podporu konkurenceschopnější a ekologičtější ekonomiky méně náročné na zdroje.
3. „Růst podporující začlenění“, který má spočívat v rozvoji ekonomiky s vysokou zaměstnaností, „jež se bude vyznačovat hospodářskou, sociální a územní soudržností“.

Tyto priority jsou konkretizovány prostřednictvím pěti měřitelných cílů, jež jsou znázorněny v následující tabulce 5, současně s výchozími hodnotami pro tyto cíle v jednotlivých zemích Visegrádské čtyřky. Cíle by měly být definovány nejen na evropské úrovni, ale také na úrovni národní, tzn. že každý členský stát by je měl převést do podoby svých vnitrostátních cílů a přizpůsobit je své specifické situaci. Tento přístup by měl zaručit, že ze strany každého členského státu bude zajištěno jím dosažitelné maximum ve vztahu k naplňování obecně stanovených cílů EU jako celku. Jak ze Strategie vyplývá, k dosažení stanovených priorit a kvantitativních cílů by mělo sloužit sedm tematických iniciativ¹¹, které by měly napomáhat dosažení pokroku v příslušných prioritních oblastech.

Jelikož jsou cíle stanoveny jak na úrovni nadnárodní (evropské), tak národní, je tomuto přístupu nutno přizpůsobit také způsob implementace. Evropská komise navrhuje opatření na nadnárodní úrovni v oblastech, které spadají do pravomocí EU za účelem sladění s cíli Strategie Evropa 2020. Jedná se o návrhy v oblasti vnitřního trhu, politiky hospodářské a sociální soudržnosti, mobilizace stávajícího rozpočtu EU, společné obchodní politiky EU či opatření v rámci hospodářské a měnové unie. Na národní úrovni by jednotlivé země měly vypracovat

¹⁰ EVROPSKÁ KOMISE (2010a). EVROPA 2020. Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění [online]. 2010. [cit. 10. 12. 2010]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_CS_ACT_part1_v1.pdf>.

¹¹ 1. Inovace v Unii, 2. Mládež v pohybu, 3. Digitální program pro Evropu, 4. Evropa méně náročná na zdroje, 5. Průmyslová politika pro éru globalizace, 6. Program pro nové dovednosti a pracovní místa, 7. Evropská platforma pro boj proti chudobě.

národní plány plnění stanovených cílů, jež odpovídají jejich konkrétní situaci a měly by jim napomoci k návratu do stavu udržitelných financí a růstu.¹²

Tab. č. 5: Cíle Strategie Evropa 2020 a výchozí situace v zemích V4

Cíle Strategie Evropa 2020				
Výchozí situace v zemích V4				
Cíle na úrovni EU do roku 2020	Česká republika	Maďarsko	Polsko	Slovensko
	2009	2009	2009	2009
Zaměstnanost obyvatelstva ve věku od 20 do 64 let ve výši 75 %	70,9 %	61,0 %	65,0 %	66,4 %
	2009	2009	2009	2009
Výdaje na výzkum a vývoj ve výši 3 % HDP	1,53 %	1,15 %	0,59 %	0,48 %
	2008	2008	2008	2008
Snížení emisí CO ₂ o 20 %, zvýšení energetické účinnosti o 20 % a nárůst používání obnovitelných zdrojů o 20 %.	Podíl obnovitelných zdrojů na konečné spotřebě energie 7,2 %	Podíl obnovitelných zdrojů na konečné spotřebě energie 6,6 %	Podíl obnovitelných zdrojů na konečné spotřebě energie 7,9 %	Podíl obnovitelných zdrojů na konečné spotřebě energie 8,4 %
	2009	2009	2009	2009
Snížení počtu žáků předčasně opouštějících vzdělávací zařízení o 10 % a zvýšení počtu vysokoškolsky vzdělaných lidí ve věku 30-34 let na 40 %	Počet žáků předčasně opouštějících vzdělávací zařízení 5,4 %; podíl vysokoškolsky vzdělaných lidí ve věku 30-34 let 17,5 %	Počet žáků předčasně opouštějících vzdělávací zařízení 11,2 %; podíl vysokoškolsky vzdělaných lidí ve věku 30-34 let 23,9 %	Počet žáků předčasně opouštějících vzdělávací zařízení 5,3 %; podíl vysokoškolsky vzdělaných lidí ve věku 30-34 let 32,8 %	Počet žáků předčasně opouštějících vzdělávací zařízení 4,9 %; podíl vysokoškolsky vzdělaných lidí ve věku 30-34 let 17,6 %
	2009	2009	2009	2009
Snížení počtu osob ohrožených chudobou o 20 milionů	Podíl obyvatelstva ohrožených chudobou 14,0 %	Podíl obyvatelstva ohrožených chudobou 29,9 %	Podíl obyvatelstva ohrožených chudobou 24,9 %	Podíl obyvatelstva ohrožených chudobou 19,6 %

Pramen: Eurostat (2010a); vlastní zpracování.

¹² EVROPSKÁ KOMISE (2010a). EVROPA 2020. Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění [online]. 2010. [cit. 10. 12. 2010]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_CS_ACT_part1_v1.pdf>.

K rozvinutí potenciálu, který má Evropská unie, je nutné efektivně a účelně propojit opatření na úrovni národní a nadnárodní, o což se pokouší Strategie Evropa 2020. Otázkou je, do jaké míry bude tato ambice naplněna. Nelze jistě přehlédnout určitou podobnost aktuální Strategie Evropa 2020 s předcházející Lisabonskou strategií ve stanovených ambiciózních cílech a způsobu jejich dosahování. Implementace Strategie Evropa 2020 bude záviset na ochotě zúčastněných podstupovat nezbytné kroky vedoucí k naplnění cílů, na vnějších okolnostech a také na poučení se z nedostatků, jež provázely Lisabonskou strategií. V této souvislosti velmi výstižně uvádí T. Břicháček¹³ „že Evropská unie se snaží dosáhnout konkurenceschopné, progresivní, znalostní ekonomiky s vysokou zaměstnaností prostřednictvím unifikovaných řešení nejmenších detailů na nadnárodní úrovni“. Zdůrazňuje také, že za dosažením tohoto cíle je nezbytné, aby „evropské státy obnovily důvěru v tržní mechanismus namísto regulačních zásahů a začaly důvěřovat řešením na národní úrovni“. Ambiciózního záměru by tedy mohlo být dosaženo, ať už plně nebo částečně, v případě efektivní spolupráce mezi jednotlivými členskými státy, jež by řešily své vnitřní problémy, a celkové koordinace tohoto postupu prostřednictvím řešení na úrovni EU v oblastech, kde je to vhodné, potřebné a žádoucí.

Závěr

Uplynulé desetiletí bylo pro Evropskou unii náročným obdobím, mimo jiné také proto, že došlo k přijímání velkého počtu nových členských států, což byl významný milník i pro země Visegrádské čtyřky. Vstup zemí střední a východní Evropy znamenal pro EU jak ohrožení, jelikož došlo k prohloubení rozdílů, tak také výzvu v podobě udržení a posílení konkurenceschopnosti, zajištění a zvýšení soudržnosti evropských zemí a EU jako celku. Přes podobné historické, politické a hospodářské rysy členů Visegrádské čtyřky disponovaly jednotlivé země na počátku nového tisíciletí rozdílnými výchozími ekonomickými a sociálními podmínkami, což se také odrazilo v úspěšnosti naplňování Lisabonské strategie. Kvantifikované cíle se z pohledu V4 (ani z pohledu EU jako celku) naplnit nepodařilo. Zejména nepříznivý trend v oblastech výzkumu a vývoje či životního prostředí zůstává výzvou pro další období. Proces ekonomické konvergence a sociálního sblížování na národní úrovni je však dle hodnocení vybraných strukturálních ukazatelů zřetelný u všech států visegrádského uskupení. To vypovídá o příznivém dopadu Strategie na hospodářský růst a zaměstnanost, a o zvýšené konkurenceschopnosti a soudržnosti střeoevropských zemí.

¹³ BŘICHÁČEK, T. (2010). Revue politika [online]. „Evropa 2020“ – nová Lisabonská strategie na obzoru. 2010. [cit. 11. 12. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.revuepolitika.cz/clanky/1280/evropa-2020-nova-lisabonska-strategie-na-obzoru>>.

Většina let spadajících do referenčního období byla etapou příznivého hospodářského rozvoje a zvýšení ekonomické výkonnosti, což bylo doprovázeno příznivými výsledky v oblasti trhu práce a politiky zaměstnanosti a ve snižování rozdílů zejména mezi novými a starými zeměmi EU. Pozitivní trendy v oblasti ekonomické a sociální však nebyly zaznamenány již v takové míře v oblasti inovační a environmentální. V souvislosti s dopady hospodářské a finanční krize byl tento příznivý vývoj snižování disparit nejen u zemí V4 ke konci minulého desetiletí pozastaven. Kromě problému vyrovnání se s důsledky nedávné krize, stojí země V4 již dlouhodobě před úkolem, jak se vyrovnat s konkurenceschopností v evropské a globální ekonomice. Konvergence k vyspělejším zemím prvotně znamená řešit své vnitřní problémy, jež jsou vlastní jednotlivým státům visegrádského uskupení. Patří mezi ně rozdílná ekonomická struktura i ekonomická výkonnost, nedostatečná pružnost trhu práce, neuspokojivý stav životního prostředí, nízká úroveň podpory vědy a výzkumu, nedostatečná inovační výkonnost a v neposlední řadě také významné regionální rozdíly zejména mezi regiony hlavních měst a ostatními regiony. Tyto okolnosti jsou následně hlavními důvody existence disparit mezi zeměmi V4. Společnými charakteristikami pro země Visegrádské čtyřky jsou zatím pořád ještě relativně nízké ceny výrobních faktorů a stabilní příliv zahraničních investic. Výhodou je také napojení na trhy vyspělých zemí EU, které se řadí mezi jejich největší obchodní partnery. Země V4 pojí jak geografická, politická, tak ekonomicko-sociální provázanost. Úroveň dosažované konkurenceschopnosti visegrádského uskupení jako celku a jednotlivých členských zemí závisí tedy na růstové výkonnosti a ekonomické stabilitě těchto zemí; ekonomické výkonnosti jejich hlavních obchodních partnerů; charakteru, dynamice a rychlosti reformních procesů uskutečňovaných v jednotlivých zemích či podpoře územní integrace a regionální spolupráce za účelem snižování územních disparit. Je žádoucí, jak uvádí E. M. Blaszczyński¹⁴, aby se „všechny země V4 bez výjimky zapojily do větší přeshraniční spolupráce, investovaly do výzkumu a vývoje a budovaly znalostní ekonomiky, které se v nadcházejících letech stanou motorem regionálního růstu“.

Úroveň vyspělosti EU jako celku je také odrazem míry ekonomických, sociálních či územních disparit nejen členských států, ale zejména regionů. Mezi regiony stále existují propastné rozdíly, přičemž v některých případech dokonce rostou, a to i přes sbližování na národní úrovni. Tato skutečnost je alarmující, jelikož se v souvislosti s globalizačními procesy ve světové ekonomice právě regiony stávají hnacími silami rozvoje ekonomik. Produktivita, výkonnost a tedy konkurenceschopnost členských států a jejich regionů, závisí na mnoha klíčových faktorech, ať už endogenní či exogenní povahy, které zasluhují další výzkum.

¹⁴ BLASZCZYŃSKI, E. M. (2009). *From Crisis to Recovery: Central Europe's Winners and Losers*. Washington: CEPA, 2009. 42 s. ISBN: 978-0-9825117-2-5, s. 40.

Následná etapa výzkumu proto může vést k analýze „vzdálenosti“ regionů zemí Visegrádské čtyřky k dosahované úrovni výkonnosti Evropské unie či k provedení analýzy regionální konkurenceschopnosti zemí V4. Ta může být postavena na obecné tezi, že právě v zemích s nejvyšší mírou ekonomické, sociální a územní soudržnosti se nacházejí regiony, které dosahují nejvyšší úrovně rozvoje (nejen) v oblasti ekonomické výkonnosti, jelikož se jedná o regiony nacházející se v aglomeracích hlavních měst. Tento navazující výzkum by bylo možné provést nejen prostřednictvím soustavy vybraných ukazatelů, které používá Evropská unie k hodnocení svých strategických cílů, ale také např. pomocí přístupů založených na meziregionální komparaci s využitím statistických metod nebo využitím přístupu makroekonometrického modelování. Tím by bylo podpořeno i zkoumání problematiky konvergenčního procesu, který je s otázkou konkurenceschopnosti a soudržnosti úzce provázán.

Literatura:

- 1) BLASZCZYNSKI, E. M. (2009). From Crisis to Recovery: Central Europe's Winners and Losers. Washington: CEPA, 2009. 42 s. ISBN: 978-0-9825117-2-5.
- 2) BŘICHÁČEK, T. (2010). Revue politika [online]. „Evropa 2020“ – nová Lisabonská strategie na obzoru. 2010. [cit. 11. 12. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.revuepolitika.cz/clanky/1280/evropa-2020-nova-lisabonska-strategie-na-obzoru>>.
- 3) ČESKÝ STATISTICKÝ ÚRAD (2007). Komparativní cenová úroveň [online]. 2007. [cit. 10. 12. 2010]. Dostupné z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/C6003DAD70/\\$File/1606-07-1.2.pdf](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/C6003DAD70/$File/1606-07-1.2.pdf)>.
- 4) EUROPEAN COMMISSION (2010a). Lisbon Strategy evaluation document [online]. 2010. [cit. 10. 12. 2010]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/archives/growthandjobs_2009/pdf/>.
- 5) EUROPEAN COMMISSION (2010b). Regional Focus – the Regional Lisbon index [online]. 2010. [cit. 9. 12. 2010]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/focus/2010_03_lisbon_index.pdf>.
- 6) Eurostat [online] (2010a). Europe 2020 Indicators. 2010. [cit. 10. 12. 2010]. Dostupné z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/europe_2020_indicators/headline_indicators>.
- 7) Eurostat [online] (2010b). Lisbon Indicators. 2010. [cit. 10. 12. 2010]. Dostupné z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/structural_indicators/indicators/short_list>.
- 8) EVROPSKÁ KOMISE (2010a). EVROPA 2020. Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění [online]. 2010. [cit. 10. 12. 2010]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_CS_ACT_part1_v1.pdf>.
- 9) EVROPSKÁ KOMISE (2010b). Hodnocení lisabonské strategie [online]. 2010. [cit. 8. 12. 2010]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/lisbon_strategy_evaluation_cs.pdf>.
- 10) EVROPSKÁ KOMISE (2010c). Rostoucí regiony, rostoucí Evropa – čtvrtá zpráva o hospodářské a sociální soudržnosti. Lucembursko: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. 222 s. ISBN 92-79-05700-7.
- 11) Evropský parlament [online] (2010). Zpráva o dosažení skutečné územní, sociální a hospodářské soudržnosti v EU – nezbytné podmínky konkurenceschopnosti na světové úrovni? 2010. [cit. 10. 12. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A7-2010-0309+0+DOC+PDF+Vo//CS>>.

- 12) KLVÁČOVÁ, E. – MALÝ, J. (2008). Domnělé a skutečné bariéry konkurenceschopnosti EU a ČR. 1. vyd. Praha: Vzdělávací středisko na podporu demokracie, 2008. ISBN 978-80-903122-8-9.
- 13) MOLLE, W. (2007). European Cohesion Policy. 1st printing. London: Routledge, 2007. 342 s. ISBN 978-0-415-43812-4.

Summary:

Competitiveness and Cohesion in V4 Countries after Lisbon Strategy

Competitiveness and cohesion are two complementary objectives, which determine the long-term development of the European Union. The last and not very successful attempt to gain world leadership in competitiveness was the Lisbon Strategy which has since 2010 its successor in Europe 2020, the new EU's growth strategy for the coming decade. The development of the V4 Visegrad Four Group Central European countries after joining the EU in 2004 has been influenced by trends and objectives set by the Lisbon Strategy. The relatively positive development of their economies, economic growth and the level of convergence has been interrupted by the global economic crisis. This article aims to analyze and compare the development of the V4 countries in terms of the Lisbon strategy and by the use of structural indicators established for its evaluation and to assess their perspective in the new EU strategy for 2020.

Keywords:

Competitiveness, cohesion, Lisbon strategy, Visegrad Four countries

